

Δράκοι, λέει η παράδοση, φυλάνε τα περάσματα των γεφυριών, τα οποία διαβαίνουν πληθυσμοί, αιώνες τώρα, αναζητώντας άσυλο στη μια ή την άλλη πλευρά του ποταμού. Και είναι, συνεχίζει η παράδοση, μέγιστος ηρωισμός όταν πολέμαρχοι καταφέρνουν να τα διαβούν. Πώς θα μπορούσαμε όμως να μιλήσουμε για ανδρεία, βλέποντας τις βομβαρδισμένες από το ΝΑΤΟ γέφυρες στη Γιουγκοσλαβία, όπως η εικονιζόμενη στο *Novi Sad*, που καταστράφηκε τον περασμένο Απρίλιο (φωτ.: Reuters).

Του **Ηλία Αναγνωστάκη**

Κάποιον γίνεται πόλεμος σε Ανατολή και Δύση και το 'μαθε μια λυγερή και πάει να πολεμήσει». Έτσι αρχίζει σε κάποιες παραλλαγές το ακριτικό τραγούδι γνωστό ως Κόρη αντρωμένη, ο Σαρακηνός και η προδοσία του Αϊ-Γιώργη. Μια Ρωμοπούλα αρματώνεται και πάνω στο άλογο της πολεμά Σαρακηνούς και Τούρκους σε Ανατολή και Δύση ανάμεσα στα δύο μεγάλα ποτάμια τον Δούναβη και τον Ευφράτη. Τα δύο αυτά άκρα, άκρες των ακρών και τέλειωση του κόσμου ορίζουν στη λαϊκή συνείδηση το ζωτικό χώρο δράσης του ελληνισμού. Αποτελούν τα μυθικά άκρα που ενώνουν αλλά και χωρίζουν διαφορετικούς κόσμους που αενάως συγκρούονται αλλά και μεπερδεύονται. Για την όποια μορφή επικοινωνίας και συνδιαλλαγής συνεχώς κτίζονται γεφύρια που στα θεμέλιά τους στοιχειώνονται κόρες, η μια έκτισε τον Δούναβη και η άλλη τον Ευφράτη. Τα περάσματά τους φυλάσσονται από δράκοντες και τέρατα και θεωρείται μέγιστος ηρωϊσμός όταν οι πολέμαρχοι καταφέρνουν να τα διαβούν. Πληθυσμοί πηγαινοέρχονται ζητώντας άσυλο και καταφύγιο από την μια πλευρά και την άλλη των ποταμών ή βίαια μεταφέρονται, επιδράμουν, ανακατώνονται καταλύοντας την όποια έννοια του συνόρου. Πρόκειται για μια ιστορία που συνεχίζεται έως σήμερα καθώς γεφύρια βομβαρδίζονται, ξανακτίζονται, ανθρωπίνες αλυσίδες τα προστατεύουν ή τα διαβαίνουν ζητώντας καταφύγιο και ασυλία. Όσο κι αν τελικά ανήσουμε ή θα πεισθούμε ότι ανήσουμε στη Δύση, κόσμος μας είναι αυτός ο πολυτάραχος και πολυδιάστατος ακριτικός κόσμος μεταξύ Δούναβη και Ευφράτη.

Το άσυλο και ο δίδουλος άγιος

Στο χώρο αυτό, λοιπόν, σύμφωνα με το δημοτικό τραγούδι πολεμά η αντρωμένη

Από τον Δούναβη ώς τον Ευφράτη

λυγερή. Ο Σαρακηνός ή Τούρκος την καταδιώκει και εκείνη θα προσφύγει στο ναό του πολεμιστή, καβαλάρη Αγίου Γεωργίου ζητώντας ασυλία. Σε μια πρώτη φάση ο άγιος δέχεται να κρύψει την κόρη κάτω από τα μάρμαρα της εκκλησίας του. Όμως ο άγιος σε μια εμπορική διαπραγμάτευση, όταν οι προσφορές από τον διώκτη είναι περισσότερες και μακροπρόθεσμα ωφελιμότερες από αυτές της κόρης θα την παραδώσει. Η παράδοση γίνεται κατά τρόπο ύπουλο και δίδουλο. Ο άγιος προσποιείται εις επήρσον της κρυμμένης κόρης ότι δεν γνωρίζει πού είναι το κοράσιον, αλλά με χειρονομίες δείχνει στον διώκτη το μέρος που έχει καταφύγει η διωκόμενη και έτσι την παραδίδει. Υποτίθεται ότι τούτο συμβαίνει όταν ο διώκτης δέχθηκε να βαπτισθεί, δηλαδή ουσιαστικά ζήτησε εκείνος ασυλία. Υποτίθεται ότι με την παράδοση της η πολεμική κόρη θα γίνει η μητέρα του Διγενή Ακρίτα, η διεθνική μήτρα στην ποθούμενη φανταστική ένωση λαών και πολιτισμών.

Η ασυλία, η αδικία και οι δίδουλοι άγιοι του κέρδους

Το παραπάνω ακριτικό τραγούδι βρήκε την απόλυτη επικαιροποίησή του σε πρόσφατα γεγονότα, υπενθυμίζοντάς μας πάντα τη συνέχεια αντιλήψεων, στάσεων και τακτικών στο χώρο μας. Στη χρονιά που περάσαμε τα πολιτιστικά μας αντανακλαστικά, οι ευαισθησίες μας και πάλι δοκιμάστηκαν μεταξύ Δούναβη και Ευφράτη. Η πολιτική ηγεσία μας, έχοντας την παθητική συναίνεση ενός κόσμου που μόνο συνασθηματικά δεν συμφωνούσε μαζί της, διέπρεψε στην αξιολόγηση των κερδών και σκοπιμοτήτων εφαρμόζοντας με επιτυχία την αγωνογίτικη τακτική. Σε μια κρητική παραλλαγή του τραγουδιού περιγράφεται μοναδικά η κυβερνητική στάση σε θέματα ασυλίας. Ο Αϊ-Γιώργης υποχωρεί στις οικονομικές, δελεαστικές στην περίπτωση, πιέσεις και παραδίδει στον Τούρκο την πολεμική κόρη που είχε ζητήσει ασυλία στο ναό του. Η παράδοση γίνεται κατά τρόπο δίδουλο, καθώς ο άγιος υποκρίνεται ότι αγνοεί, αλλά με κρυφές χειρονομίες υποδεικνύει το σημείο α-

πόκρουσης: *Και με το χέλι του έλεγε «Δεν είδα εγώ κοράσο» – και με το χέρι του έδειχνε στο μάρμαρο αποκάτω. Σε άλλες παραλλαγές αναφέρονται τα πλούσια δώρα που έχει υποσχεθεί ο διώκτης στον άγιο, ακόμη και η πρόθεσή του να βαπτισθεί. Έτσι εξωραϊζεται και δικαιολογείται μια πράξη που η λαϊκή συνείδηση δεν μπορεί να αποδεχτεί, δηλαδή η παραβίαση του ασύλου, η προδοσία και παράδοση της κυνηγημένης κόρης. Όμως, παρά τις δικαιολογίες η διωκόμενη τελικά αποδεχόμενη τη μοίρα της καταράται και βλασφημεί τον άγιο και τον χαρακτηρίζει δίνωμο και δίδουλο. Στην Καππαδοκία στο ίδιο τραγούδι η πολεμική κόρη κρύβεται και προστατεύεται, ενώ ο Σαρακηνός διώκτης και οι άνδρες του κατατροπώνονται και σφαγιάζονται από τον άγιο, καθώς βεβαίως δεν αναφέρεται καμιά οικονομική ή προσηλυτιστική συνδιαλλαγή. Πρόκειται για την ηρωική εκδοχή του θέματος.*

Πόσο Αϊ-Γιώργης υπήρξε η πολιτική μας εκπροσώπηση κατά τα πρόσφατα γεγονότα του Κοσόβου και του Κουρδικού, από τον Δούναβη έως τον Ευφράτη; Και πόσο, και όταν ακόμη η λαϊκή συνείδηση αντέδρασε, βλαστήμησε, καταράστηκε συνεπώς στη συναισθηματική της αυτογνωσία, όμως τελικά ανέχτηκε και δικαιο-

λόγησε πράξεις και επιλογές που πιθανώς μακροπρόθεσμα τη συνέφεραν και την εξυπηρετούσαν. Η επιλογή ανάμεσα σε ένα μόνο ασύλο που προσφέρει η κόρη και σε ένα καράβι φορτωμένο λάδι, προσφορά του διώκτη, εξαγοράζει ακόμη και αγίους, καταργεί το άσυλο. Μόνο που δεν γνωρίζουμε αν οι υποσχέσεις αυτές τελικά πραγματοποιήθηκαν. Πάντως, ο Τούρκος και ο Σαρακηνός, με εξαίρεση την Καππαδοκία, πήραν ως λάφυρο την κόρη που μέχρι την τελευταία στιγμή δηλώνει στον άγιο ότι ουσιαστικά έχει βιασθεί η θέλησή της και η ελευθερία της, ακόμη κι αν επισυμβεί η όποια μεταστροφή στον διώκτη της. Να είναι η ελευθερία και ανεξαρτησία της ψυχής η πολεμική κόρη του δημοτικού μας τραγουδιού που αγωνίζεται αρματωμένη, καταδιώκεται, προδίδεται, παραδίδεται από τους δίβουλους αγίους του όποιου κέρδους;

«Να μη γίνουμε μέρος του προβλήματος», προτάθηκε λοιπόν ως σώφρων στάση, στα πρόσφατα γεγονότα, ως εάν ο ζωτικός μας χώρος είναι εκτός τόπου και χρόνου, μυθικός κάπου στην ποτισμένη Ατλαντίδα. Και να μεν οι πολιτικές επιλογές της εκάστοτε εξουσίας μπορεί να είναι, λόγω σκοπιμότητας, όχι απλώς ατλαντικές, αλλά υπερατλαντικές. Και μπορεί ένας λαός και ένα έθνος τρισπόστατα βαλκανικό, μικρασιατικό και μεσογειακό να ανέχεται ή και να υποχωρεί. Όμως, πώς αλήθεια του απαιτείται όχι να ελέγξει, αλλά να ποντίσει να πνίξει τη συναισθηματική του κρίση, τις βαθύτερες πολιτιστικές του συνιστώσες, δηλαδή τα μόνα στοιχεία που έχουν απομείνει από την πολύμορφη ταυτότητά του; Ακόμη και όταν αλόγιστα αυτά του καλλιεργούνται και του υποβάλλονται από άλλες δίβουλές, αμφιλεγόμενες σκοπιμότητες μικροπολιτικού και δημοσιογραφικού κέρδους;

Η εσπέρια σκοπιμότητα του προσφέρεται λοιπόν ως σώφρων στάση και του απαιτείται να την υιοθετήσει. Ως εάν ο λαός αυτός να έχει μετακομίσει (και έχει σίγουρα μετακινηθεί σε πολλές επιλογές του κα-

θημερινού του βίου) στην πέρα των Αλλεων πραγματικότητα. Ως εάν να εγκατοίκηση και να εγκαταβιώνει πλέον την αλήθεια του μεταξύ Σηκουάνα και Τάμεση. Και να μεν η πολιτική και διπλωματική του ασυλία και καταφυγή κατά τους τελευταίους αιώνες υπήρξε κυρίως εσπέρια, αναγκαστικά και με το αζημίωτο, παρά τις εωθινές αντιστάσεις και τις αναστάσιμες εκρήξεις του. Όμως, ποτέ πριν όσο στα πρόσφατα γεγονότα δεν αισθάνθηκε τόσο βέβαιος και δικαιωμένος για τη συγκεκριμένη από συναισθημα και ανοχή στάση του στην κυβερνητική λογική. Ποτέ άλλοτε μία ηγεσία δεν είχε την ανοχή ενός λαού στις πολιτικές της επιλογές. Ποτέ άλλοτε ένας λαός δεν αισθάνθηκε τόσο ξένος και μακρινός από την εκπροσώπησή του, της οποίας όμως τους χειρισμούς ανεχόταν και υπέμενε τηλεοπτικώς βομβαρδιζόμενος, λες και η Σερβία άρχιζε στον Δούναβη και τέλειωνε στη Γαύδο ή λες και γίνονταν οι σεισμοί της Πόλης, πριν ακόμη τον επισκεφθούν, γύρω από την Ακρόπολη.

Και τέλος, ποτέ άλλοτε και οι δυο τους, κυβέρνηση και λαός, τόσο ξένοι και μόνοι δεν τα κατάφεραν, μέχρι στιγμής, τόσο καλά, μακριά από ηρωισμούς και υστερίες σαν το ζευγάρι που συγκατοικεί, συμβιώνει, ανέχεται χωρίς να εγκρίνει ο ένας τον άλλο, μόνο και μόνο για το μέλλον και την ευτυχία, όποια φανταστική ευτυχία, των επερχομένων του.

Ούτως ή άλλως το άσυλο και οι βίαιες μετοικεσίες και εκδιώξεις πληθυσμών δεν είχαν ποτέ ουδέν το ηρωικό, όπως ο πόλεμος. Αλλά και στις δύο πρόσφατες περιπτώσεις (γιουγκοσλαβικό και ελληνοτουρκικό) η εμπλοκή σε ένα πόλεμο θα είχε τα στοιχεία του παράλογου, της καταστροφής και ελάχιστα θα συνέφερε ή θα εξυπηρετούσε. Παράλογοι ήρωες λοιπόν ή δίβουλοι άγιοι του κέρδους σε μια νέα εποχή από τον Δούναβη έως τον Ευφράτη που ακόμη πληθυσμοί πηγαυοέρονται, εκδιώκονται, ζητούν άσυλο, Αλβανοί εργάτες, Κοσοβάροι, Σέρβοι, Κούρδοι πρόσφυγες και καταδιωκόμενοι; Ή μήπως

ζούμε μια εποχή που, όσο ποτέ, το εκρηκτικό συναίσθημα πρέπει να αναζητεί άσυλο στη λογική εκτίμηση, τη συναίνεση και την πρόβλεψη για να μη γίνεται επικίνδυνη εκμετάλλευση του ανθρωπισμού και της φιλαλληλίας; Να είναι αυτός ο τελειος γάμος και της ψυχής το κέρδος, όπως αφήνει να εννοηθεί ότι ακολούθησε μετά την παράδοση της ηρωικής και συναισθηματικής κόρης στο δημοτικό τραγούδι; Και μήπως τελικά δεν είναι διόλου δίβουλος, αλλά ασφός διπλωμάτης ο Αϊ-Γιώργης, που όταν χρειάστηκε σε άλλες παραλλαγές του τραγουδιού του προστάτησε το άσυλο και έκαμε τους διώκτες της κόρης στην Καππαδοκία, κοντά στον Ευφράτη, κομμάτια και παρτσάδια;

Σημείωση «Επτά Ημερών»: Στο αφιέρωμα αυτό καθοριστική ήταν η συμβολή του κ. **Ηλία Αναγνωστάκη**. Τον ευχαριστούμε.

Ο ηγέτης των Κούρδων ανταρτών Αμπντουλάχ Οτσαλάν, δέσμιος Τούρκων πρακτόρων, στην πτήση από το Ναϊρόμπι της Κένυας για την Τουρκία (φωτ.: Reuters).

Άγιος Γεώργιος και κόρη. Κόγχη αρκοσολίου από το ναό του Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου Μέσα Βούργο Κυθήρων, 14ος-15ος αι. (φωτ.: Μ. Χατζιδάκη - Ιω. Μπίθα, Ευρετήριο Βυζ. Τοιχογραφιών Κυθήρων).

Ένα μικρό Τουρκόπουλο του βασιλιά κωπέλλι μια Ρωμοπούλλα 'γάπησε κ' εκείνη δεν το θέλει. Πάιρνει τα όρη πίσω της και τα βουνά μπροστά της κ' η μοίρα της την έρριξε στου άι Γιωργιού την πόρτα. «Αϊ μου Γιώργη, κρύψε με απ' των Τουρκών τα χέρια να φέρνω κάσες το κερί, οκάδες το λιβάνι και με το βουβαλόπεσο να κουβαλώ το λάδι». Σκίζουν τα άγια μάρμαρα και μπαίνει η κόρη μέσα, πάει και το Τουρκόπουλο στου άι Γιωργιού την πόρτα. — «Αϊ μου Γιώργη, ξέκρυψε την κόρη που 'χεις μέσα να φέρνω κάσες το κερί κι οκάδες το λιβάνι και με την καραβόβαρκα να κουβαλώ το λάδι να βαφτιστώ στην χάρι σου να βγω και το όνομά σου». Σκίζουνη τα άγια μάρμαρα και βγαίνει η κόρη πάνω τρέχει και το Τουρκόπουλο κι απ' τα μαλλιά την πιάνει. «'Αφησ' με, σκύλλε, απ' τα μαλλιά, πιάσ' με από το χέρι, που 'χω δυο λόγια για να πω και ότι μου μέλλει, ας γένη». Δεν είδα Άγιο δίβουλο ωσάν τον άι Γιώργη, να παραδίδη και Ρωμά εις των Τούρκων τα χέρια.

Σημείωση: Δημοτικό τραγούδι από Μύκονο.